

L'obra del Dr. MIQUEL DE CORTIADA

La figura del jurista MIQUEL DE CORTIADA († 1691) ens permet, a través de la seva obra, il·lustrar un aspecte de la Cort general de Catalunya que arrenca a mitjan segle XVI: l'interès a publicar obres pràctiques de dret català, un aspecte que al segle XVII tindrà una presència i manifestacions considerables mitjançant la publicació de volums de *decisions* comentades de la Reial audiència o d'altres tribunals, ¹ obres d'una tipologia molt concreta que encaixaven en els gèneres del moment: al·legacions jurídiques, dictàmens, decisions --comentades--, ² tractats --sobre un tema o institució concrets--, etc. --com apuntava Víctor FERRO més d'un cop--, treballats amplament pels juristes catalans, coneguts, del període (PEGUERA, FONTANELLA, CÀNCER, CORTIADA, CALDERÓ, TRISTANY, AMIGANT, XAMMAR, RIPOLL...) i també d'altres territoris. ³

Aquest interès de la cort general per fomentar la publicació d'obres jurídiques de dret català, poc conegut i pràcticament gens treballat per la historiografia, comptava només amb unes breus al·lusions i tres exemples esparsos, d'obres d'autors diferents, invocats per GUILLEM M. DE BROCA a la seva coneguda

¹ Per una visió de la qüestió, OLEART, O. "Diputación del General y libros jurídicos en Cataluña (s. XVII-XVIII): la publicación de las *Decisiones* del doctor Miquel de Cortiada", en Miguel Ángel GONZÁLEZ SANSEGUNDO (coord.), *Un jurista aragonès y su tiempo. El doctor Juan Luis López, primer marqués del Risco, 1644-1703*, Zaragoza (Gobierno de Aragón) 2007, p. 505-591, i específicament sobre la normativa p. 507-515 i CAPDEFERRO, J., "La literatura jurídica, un mirall entelat de les guerres, les revoltes i les paus en la Catalunya dels anys 1640-1700", en Oscar JANÉ CHECA (coord.), *Del Tractat dels Pirineus a l'Europa del segle XXI: un model en construcció? Actes del congrés col·loqui Barcelona-Perpinyà, 17-20 de juny de 2009*, Barcelona (Generalitat de Catalunya) 2010, p. 291-304.

² Sobre aquesta documentació, RIBALTA HARO, J., "De natura deputationis Cathaloniae: una aproximación a través de la literatura polemista del Seiscientos", en *Historia. Instituciones. Documentos* 20 (1993) 403-472, 411 i n. 15.

³ Vegeu-ne, per exemple, els que cita CAPDEFERRO, J., "Práctica y desarrollo del derecho en la Cataluña moderna: a propósito de la jurisprudencia judicial y la doctrina", en Salustiano DE DIOS DE DIOS - Javier INFANTE MIGUEL-MOTTA - Eugenia TORIJANO PÉREZ (coords.), *Juristas de Salamanca: siglos XV-XX*, Salamanca () 2009, 235-258", 236-237.

Historia... de 1918, ⁴ si bé sí que es coneixia el gènere de les *decisiones*, o dels *decisionistes*. ⁵

Va ser, d'una banda, resseguint les disposicions amb el marc legal que conformaven, i les obres efectivament publicades a la seva empara, i, de l'altra, cercant en els *registres de deliberacions* de la Diputació del General a l'Arxiu reial (*i.e.*, l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona), que va emergir el procés que se seguia, i, hi va destacar, amb força, l'obra de MIQUEL DE CORTIADA, tant pel nombre i l'extensió dels volums que la componen --cinc!--, com per la durada de l'arc cronològic en què la va realitzar --tres dècades!--. ⁶ Devia estar treballant en el 5è. volum --un volum més prim que no la resta--, quan va morir. Va ser estampat, pòstumament, el 1693 per Jeroni de PALOL, a Girona, per iniciativa de familiars seus.

Resseguir el tema centrat en el cas de CORTIADA va permetre constatar que en el procés d'elaboració de la seva obra sobre les resolucions judicials de la Reial audiència, un dels volums, pràcticament havia "desaparegut" de la tradició, si més no, de l'oral o de la visual, i se'n devia haver perdut la memòria, ja que el nombre habitual de volums que es consultaven a les biblioteques, que hom coneixia, que es manejaven, i que se citaven de les seves *Decisiones* --fins i tot per part dels especialistes, tant si eren d'història del dret, com si eren de dret civil, penal, processal!-- era de quatre; no es tenia consciència viva ni present que se n'havia

⁴ G. M. de BROCÁ, *Historia del Derecho de Cataluña, especialmente del Civil y Exposición de las Instituciones del Derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la Jurisprudencia*, v. I (Barcelona 1918) [reed. facsímil, Barcelona 1985] 409-410.

⁵ Amb aquest nom ens referim, sia als autors, sia a les obres, que tracten, comenten i analitzen la jurisprudència dels tribunals; és un fenomen característic de l'edat moderna i amb exemples en multitud de territoris (així, a banda dels peninsulars, hi trobem autors que se n'ocupen als portuguesos, italians, etc.).

⁶ En va publicar el 1661 el 1r. volum; el 1665 el 2n. (estampats per Josep Forcada, a Barcelona); el 1686 el 3r.; i el 1689 el 4t. (estampats per Rafel Figueró, a Barcelona).

publicat un 5è. volum, pòstum --i presumiblement inacabat--, les traces del qual, però, s'havien mantingut, malgrat tot, en la tradició textual, tot i haver passat desapercebudes a la majoria de lectors, en bona mesura, probablement, perquè a les diverses reedicions de l'obra del segle XVIII, totes en quatre volums, al volum 4t., s'hi havien integrat aquelles últimes *decisions*, que tancaven l'obra original.⁷

I és l'element de ser citat com a autoritat que ens porta a considerar la rellevància de la seva obra impresa, difosa, i a valorar com les contribucions dels juristes de l'òrbita del *ius commune* circulaven pels cercles jurídics europeus i es feien servir amb independència del territori o la legislació d'origen, i contextualitzar-ho.

La circulació de les idees dels juristes del *ius commune* a través de les seves obres escrites en llatí és un dels elements que va contribuir més al creixement i a la consolidació de la ciència jurídica i a la creació d'un sistema jurídic, de dret, articulat, al llarg de l'edat moderna. Es pot constatar: a) a partir dels inventaris de béns de juristes de diferents territoris; b) a partir dels inventaris de biblioteques especialitzades de diferents territoris; i, c) a partir de les citacions que els juristes de diferents territoris, en les seves obres, fan d'obres d'altres juristes, tant si són del territori propi, com si són d'autors forasters.

⁷ Són les decisions 251 a 287. Això potser explica també, per exemple, que no s'haguessin tingut en compte, globalment, ni el fet que a l'*Anuario de la Biblioteca Central y de las Populares y Especiales de Barcelona* de 1979 hi constés, o al *Catàleg* de l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona hi hagués un parell d'exemplars del volum 5è., ni tampoc la referència a la seva *pars* quinta, enmig de les altres, en MIRAMBELL, A. ["Bibliografía parcial de textos jurídics catalans de la Biblioteca episcopal de Vic" , p. 224, § 58], ni tampoc en les remissions i citacions internes fetes en obres d'altres autors, que escrivien dins de l'òrbita del *ius commune* i citaven les obres de CORTIADA com a autoritat dintre de les seves argumentacions jurídiques des de diversos àmbits, el mercantil inclòs (per exemple, per justificar la redacció de les *Ordenanzas contenciosas...* de 1766 [ESPUNY M.J. & SARRIÓN J., "Las ordenanzas de 1766 de la Junta de Comercio de Barcelona. Datos para su reconstrucción", en las *Actas del IV Congreso de la Asociación de Historia Económica* (1989), p. 46, 48 i 57 n. 21].

Pel que fa al primer aspecte, se'n coneixen casos de juristes catalans, de juristes d'altres territoris hispànics i també de juristes d'altres territoris, amb projecció americana inclosa.⁸ Quelcom de semblant passa amb el segon aspecte. Quant al tercer, si bé és cert que la capacitat de citar autors i obres diversos constituïa una mostra de saber tècnic i d'erudició, en el cas de CORTIADA coincideix la circumstància que les seves *Decisiones* versaven sobre la contenció de jurisdiccions, fet que la convertia en especialment atractiva, no solament per als juristes laics (*i.e.*, civilistes, processalistes...), sinó també per als juristes canonistes (per justificar un interès i projecció potencials en múltiples contextos i territoris) i podria explicar part de les vies de difusió que va tenir.

Aquesta darrera consideració podria tenir incidència també en el nombre d'edicions i reedicions --en funció de les demandes o perspectives comercials del mercat, hem de pressuposar-- que es van fer de la seva obra al llarg del temps, en la línia de les que es feren d'altres obres de juristes del moment (com ara les de Fontanella).

Quadre amb les dates d'estampació dels diversos volums de l'obra de Cortiada

[--> Eix horitzontal: per volums; eix vertical: per dates d'edició. S'indica amb gris l'edició primera de cada volum, amb verd la reedició dels volums 1 i 2 de 1677, i amb groc, blau i violeta les reedicions de l'obra completa de 1699, 1714 i 1721. Les dades són: any de publicació, estamper i lloc de publicació].

Volum 1	1661	1677	1699	1714	1721	
	Josep Forcada	Huguetan	Anisson & Possuel	Anisson & Possuel	Balleoniana	
	Barcelona	Lió	Lió	Lió	Venècia	

⁸ Com ara el cas de la biblioteca del bisbe de Santiago, nascut a Lima [MILLAR CARVACHO, René - LARRAÍN MIRA, Paz, "Notas para la historia de la cultura en el periodo indiano. La biblioteca del obispo de Santiago Juan Bravo del Rivero y Correa (1685-1752)", en *Historia* (Instituto de Historia, Pontificia Universidad Católica de Chile), 26 (1991-1992) 173-211].

Volum 2	1665	1677	1699	1714	1727	
	Josep Forcada	Huguetan	Anisson & Possuel	Anisson & Possuel	Balleoniana	
	Barcelona	Lió	Lió	Lió	Venècia	
Volum 3	1686		1699	1714	1727	
	Rafel Figueró		Anisson & Possuel	Anisson & Possuel	Balleoniana	
	Barcelona		Lió	Lió	Venècia	
Volum 4	1689		1699	1714	1722	
	Rafel Figueró		Anisson & Possuel	Anisson & Possuel	Balleoniana	
	Barcelona		Lió	Lió	Venècia	
	Decisions 182 a 250		Decisions 220 a 287 f. 1-460	Decisions 220 a 287 f. 1-460	Decisions 220 a 287 f. 1-368	
Volum 5	1693 [pòstuma]		[v. 4 de 1699]	[v. 4 de 1714]	[v. 4 de 1727]	
	Jeroni Palol					
	Girona					
	Decisions 251 a 287					

S'han manifestat opinions diverses sobre l'obra de Cortiada, hi va haver dubtes a l'hora de valorar si la seva producció encaixava en la normativa que incentivava la publicació d'obres de dret català de resolucions judicials comentades,⁹ va haver-hi interferències polítiques per la seva posició davant els conflictes del segle que van retardar la seva promoció dins la Reial audiència,¹⁰ entre altres vicissituds, però, tot comptat i debatut, l'obra és el resultat del coneixement acumulat del saber d'un jurista experimentat, amb molts anys de rodatge, que va projectar la seva actuació en múltiples facetes d'activitat: regent de la Reial

⁹ Per optar a la concessió de la retribució, es va presentar un escrit --probablement manuscrit del mateix Cortiada-- argumentant que les decisions del reverend canceller, tot i no ser literalment citades a la normativa, hi quedaven incloses, com de fet va passar i va comptar amb el vot favorable dels assessors i de l'advocat fiscal del General, aprovació prèvia a la del consistori de la Diputació. [OLEART, O. "Diputació del General y libros jurídicos...", 515-519].

¹⁰ Tema abordat per treballs com el de CAPDEFERRO, J. ("La literatura jurídica...", citat) o les diverses aportacions de M. A. MARTÍNEZ que posen de relleu la interrelació de la seva tasca professional amb la indestruïble projecció política de les seves decisions i actuacions, pel que representava la institució de la qual formava part, i arribant a interferir en la seva promoció professional.

audiència (des de l' 11 de juliol 1681), càrrecs diversos dins l'administració de justícia, relator en causes, advocat fiscal patrimonial, superintendència del reial arxiu, censor d'obres, redactor d'informes, d'al·legacions jurídiques, de respostes a consultes, participació en dictàmens del Consell reial, professor a l'estudi general de Lleida,¹¹ etc.

Així doncs, a partir de la legislació aprovada i amb la intervenció de la Diputació del General de Catalunya per publicar (i així difondre) les resolucions de la reial Audiència amb els seus fonaments jurídics sobre qüestions de Dret català a partir d'una iniciativa legislativa de la Cort general de Catalunya de mitjan segle XVI, hem pogut exemplificar: 1) d'una banda, el procediment seguit per a la publicació de les obres; i 2) la tasca --professional i tècnica-- feta per juristes del Principat, en aquest cas concret la de MIQUEL DE CORTIADA, una tasca duta a terme per un jutge de la monarquia, regent de la Reial audiència, amb tot el seu coneixement i experiència sobre el dret d'aleshores.

Juntament amb la d'altres juristes del Principat, l'obra de MIQUEL DE CORTIADA va passar a formar part del bagatge compartit dels canals i de les argumentacions jurídiques des d'aleshores, amb el reconeixement implícit i explícit a la seva contribució que aital fet va comportar.

Dr. Oriol OLEART

Universitat de Barcelona

¹¹ Consta com a professor a l'estudi general de dret de Lleida, en concret catedràtic de la segona càtedra de lleis al 1646, si bé no se sap del cert si va arribar a dictar-hi lliçons i al 1652 ja no hi consta (RAMIS BARCELÓ, R., *Estudios sobre la Universidad de Lérida (1561-1717)*, Madrid (Universidad Carlos III de Madrid) 2018, p. 88-90.